

บทที่ ๒

ปัญหาเกษตรกรไทยในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

ในบทนี้ มุ่งศึกษาปัญหาเกษตรกรไทยในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีประเด็นที่เกี่ยวกับการศึกษา ๗ ประการ คือ (๑) ประวัติความเป็นมา (๒) อาชีพเกษตรกร (๓) ขั้นตอนการทำอาชีพเกษตรกร (๔) ความสำคัญของอาชีพเกษตรกร (๕) ผลผลิตของเกษตรกร (๖) ปัญหาของอาชีพเกษตรกร (๗) สรุป มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑ ประวัติความเป็นมา

ประวัติความเป็นมาของอำเภอเฉลิมพระเกียรติ เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดบุรีรัมย์ เดิมเป็นพื้นที่การปกครองของอำเภอละหานทรายและอำเภอนางรอง ตั้งขึ้นเป็นกรณีพิเศษโดยไม่ผ่านการเป็นกิ่งอำเภอ ตามโครงการจัดตั้งอำเภอเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเนื่องในมหามงคลวโรกาสจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี อำเภอนางรองจึงขอตั้งอำเภอเฉลิมพระเกียรติเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ และแสดงความจงรักภักดีแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช โดยกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศแบ่งพื้นที่อำเภอนางรอง จำนวน ๓ ตำบล และอำเภอละหานทราย จำนวน ๒ ตำบล จัดตั้งเป็นอำเภอเฉลิมพระเกียรติ รวมทั้งหมด จำนวน ๕ ตำบล ประกอบด้วยตำบลตาเป็ก ตำบลอีสานเขต ตำบลเจริญสุข แยกออกจากอำเภอนางรอง ตำบลถาวร และตำบลยายแยมวัฒนา แยกออกจากอำเภอละหานทราย ยกฐานะเป็นอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๙ เป็นต้นไป

คำขวัญอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

“เมืองพนมรุ้ง พุงผ้ายคำ นามพระราชทาน

ตำนานทับหลัง ที่ตั้งเจ้าพ่อปราสาททอง”

อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีพื้นที่ ๓๐๕.๔๗ ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดบุรีรัมย์ อยู่ห่างจากจังหวัดบุรีรัมย์ ประมาณ ๖๘ กม.อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ ๓๗๕ กม ที่ตั้งและอาณาเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียง ดังนี้

ทิศเหนือ จด ตำบลหนองกง และตำบลหนองโสน อ.นางรอง

ทิศตะวันออก จดตำบลปะทะบุ และตำบลจรเข้มาก อ.ประโคน

ทิศใต้ จด ตำบลตาจงและตำบลโคกवान อ.ละหานทราย

ทิศตะวันตก จด ตำบลสะเดา ตำบลหนองไทร ตำบลถนนหัก และอำเภอนางรอง

การแบ่งเขตการปกครอง

๑. การปกครองส่วนภูมิภาคของอำเภอเฉลิมพระเกียรติแบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น ๕ ตำบล ๗๑ หมู่บ้าน ได้แก่

๑. เจริญสุข (Charoen Suk)	๑๔ หมู่บ้าน
๒. ตาเป็ก (Ta Pek)	๑๕ หมู่บ้าน
๓. อีสานเขต (Isan Khet)	๑๕ หมู่บ้าน
๔. ถาวร (Thawon)	๑๑ หมู่บ้าน
๕. ยายแถมวัฒนา (Yai Yaem Watthana)	๑๖ หมู่บ้าน

๒. การปกครองส่วนท้องถิ่นท้องที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๕ แห่ง ได้แก่

๑. เทศบาลตำบลพนมรุ้ง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลตาเป็กทั้งตำบลและบางส่วนของตำบลอีสานเขต

๒. เทศบาลตำบลยายแถมวัฒนา ครอบคลุมพื้นที่ตำบลยายแถมวัฒนาทั้งตำบล

๓. เทศบาลตำบลถาวร ครอบคลุมพื้นที่ตำบลถาวรทั้งตำบล

๔. องค์การบริหารส่วนตำบลเจริญสุข ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเจริญสุขทั้งตำบล

๕. องค์การบริหารส่วนตำบลอีสานเขต ครอบคลุมพื้นที่ตำบลอีสานเขต (นอกเขตเทศบาลตำบลพนมรุ้ง)

ด้านเศรษฐกิจ

๑. อาชีพหลัก ได้แก่ เกษตรกรรม
๒. อาชีพเสริม ได้แก่ รับจ้าง
๓. จำนวนธนาคาร มี ๑ แห่ง ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาย่อย อ.เฉลิมพระเกียรติ โทร.๐-๔๔๖๒-๘๓๔๕

๔. จำนวนห้างสรรพสินค้า มี ๒ แห่ง

ด้านสังคม

โรงเรียนมัธยม ได้แก่ โรงเรียนพนมรุ้ง โทร.๐-๔๔๖๒-๘๐๑๑

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ที่สำคัญของอำเภอ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรป่าไม้

ด้านประชากร

๑. จำนวนประชากรทั้งสิ้น รวม ๓๙,๕๙๕ คน
๒. จำนวนประชากรชาย รวม ๑๙,๗๐๙ คน
๓. จำนวนประชากรหญิง รวม ๑๙,๘๘๖ คน
๔. ความหนาแน่นของประชากร ๑๑,๓๔๕ คน/ตร.กม.

ด้านการเกษตร และอุตสาหกรรม

๑. ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว มะพร้าว ถั่วฝักยาว ฝรั่ง
๒. ชื่อแหล่งน้ำที่สำคัญ ได้แก่ (แม่น้ำ/บึง/คลอง) อ่างเก็บน้ำเมื่อนเฮอร์ อ่างเก็บน้ำเขาดิน อ่างเก็บน้ำคลองสอง ลำน้ำนางรอง และลำน้ำปะเทีย
๓. โรงงานอุตสาหกรรมที่สำคัญ ได้แก่

บริษัทแบล็คซี จำกัด ที่ตั้ง หมู่ ๔๑ ต.เจริญสุข อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์
 หจก.นางรองศิลาทอง ที่ตั้ง หมู่ ๑๐ ต.ถาวร อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์
 โรงงานกุนเชียงพนมรุ้ง ที่ตั้ง หมู่ ๗ ต.ตาเป็ก อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์
 หัตถกรรมทองเหลือง ที่ตั้ง หมู่ ๑๑ ต.ตาเป็ก อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์^{๑๓}

๒.๒ อาชีพเกษตรกร

ในอดีตอาชีพหลักของประชากรในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ คือ การทำนา บริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก พื้นที่ราบอุดมด้วยพืชนา ปลูกริ้วพันธุ์เมล็ดใหญ่ (ข้าวพันธุ์พื้นเมือง) เหลืองปะทิว สันป่าตอง ต่อมาปลูกข้าวหอมมะลิ พื้นที่นาและการย้ายถิ่น จะพบว่า การกระจายตัวของประชากรจาก มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม พื้นที่ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์ เปลี่ยนสภาพเป็นพื้นที่นาและไร่ มีการขยายตัวมากขึ้น เมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงการเติบโตของเมืองขยายสู่แนวถนน สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนจากป่าไม้เป็นพืชเกษตร มีการเพาะปลูกพืชเพื่อการบริโภค เพื่อจับจองที่ดินและปลูกพืชไร่แล้วจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน

อาชีพ สังคมการผลิตพืชจะประกอบอาชีพการผลิตพืชเป็นหลัก เช่น การทำนา การทำไร่ ทำสวน การปลูกป่า และอาจจะประกอบอาชีพรอง เช่น การประมง การเลี้ยงสัตว์ หรือทำอาชีพนอกการเกษตร เช่น ทอผ้า เป็นต้น อาชีพที่สำคัญ คือการผลิตพืชซึ่งเป็นการผลิตแบบปฐมภูมิ หมายถึงการประกอบอาชีพขั้นพื้นฐานไม่ต้องใช้ความรู้และทุนในการผลิตมากนัก แต่ปัจจุบันการผลิตแบบนี้เริ่มจะต้องใช้ความรู้ เทคโนโลยีและทุนมากขึ้น การผลิตพืชพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคที่ต้องแก้ไขเป็นอันมาก เนื่องจากประสบปัญหาและข้อจำกัดของทรัพยากรที่ดิน และแหล่งน้ำ เป็นต้น

การผลิตพืชในช่วงก่อนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่๑(๒๕๐๔-๒๕๐๙) การผลิตพืชมีเพียงข้าวเป็นพืชหลักและมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนเป็น

^{๑๓} ศูนย์บริการข้อมูลอำเภอ , แหล่งที่มา : ออนไลน์

สำคัญ ต่อมาในระยะเริ่มแรกของแผนพัฒนาฯ มีการขยายโครงข่ายทางหลวงไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ จึงเป็นการสะดวกแก่เกษตรกรให้มีการอพยพไปจับจองพื้นที่ป่าซึ่งยังมีความอุดมสมบูรณ์ เพื่อทำการเกษตร และเนื่องจากพื้นที่ป่าที่บุกเบิกส่วนใหญ่เป็นที่ดินอันไม่เหมาะสมกับการปลูกข้าว ทำให้มีการผลิตพืชไร่ เช่น ข้าวโพด ปอ มันสำปะหลังและยาสูบ เป็นต้น ซึ่งมีความสำคัญในการผลิตพืชในยุคนั้น และเมื่อพืชไร่ดังกล่าว มีแนวโน้มราคาตกต่ำอย่างรุนแรงตั้งแต่ปี ๒๕๒๔ ทำให้เกษตรกรกระจายการผลิตไปยังพืชเศรษฐกิจใหม่ที่มีผลตอบแทนด้านราคาดีกว่า เช่น พืชผัก ไม้ผล และไม้ดอกไม้ประดับ เป็นต้น

๒.๓ ขั้นตอนการทำอาชีพเกษตรกร

การทำอาชีพเกษตรกร นับว่าเป็นอาชีพของคนไทยที่เกิดความภูมิใจอาชีพหนึ่ง เนื่องจากช่วยเหลือเลี้ยงให้ประชากรทั่วโลกได้ ขั้นตอนการทำอาชีพจึงมีความเรียบง่ายและไม่สลับซับซ้อนมากนัก แต่ต้องเข้าใจปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ได้แก่^๙

๑) ทุน ทุนทางการผลิตพืชนอกจากหมายถึงตัวเงินแล้ว ยังหมายถึงทุนอื่น ๆ ที่จะนำมาใช้เพื่อการผลิตอีกด้วย เช่น พันธุ์พืช เครื่องจักร เครื่องมือไถคราด สัตว์พาหนะและอาหารที่นำมาอยู่กินระหว่างฤดูกาลผลิตด้วย ซึ่งทุนเหล่านี้เกษตรกรส่วนใหญ่มักจะไม่มีหรือมีก็ไม่เพียงพอจึงต้องกู้ยืมจากพ่อค้าคนกลางหรือนายทุนเงินกู้ในอัตราดอกเบี้ยสูง ทำให้ต้นทุนในการผลิตสูง มีหน้าซำยังต้องนำผลผลิตที่ผลิตได้มาขายให้แก่พ่อค้าคนกลางหรือพ่อค้าเงินกู้ในราคาต่ำอีกด้วย มิฉะนั้นแล้วก็จะไม่มีโอกาสได้กู้ยืมในปีใหม่ต่อไปอีก ทำให้เกษตรกรเสียเปรียบและตกอยู่ในภาวะจำยอมอย่างไม่มีทางที่จะหลีกเลี่ยงได้ เกษตรกรส่วนใหญ่จึงมีฐานะยากจน ส่วนเงินกู้จากกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร ธนาคารพาณิชย์หรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) มีจำนวนจำกัดไม่สามารถจะ

^๙ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, การตลาดและนโยบายเกษตร. (กรุงเทพมหานคร : หจก. หนังสือจัดการพิมพ์, ๒๕๒๔), หน้า ๘๗๔.

กระจายความช่วยเหลือไปสู่เกษตรกรยากไร้ได้ ส่วนใหญ่ผู้ที่สามารถกู้เงินจากธนาคารหรือจากสถาบันการเกษตรได้มักจะเป็นผู้มีฐานะดีหรือมีหลักทรัพย์เป็นเครื่องค้ำประกัน

๒) ที่ดิน เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญยิ่งของเกษตรกรและมีผลโดยตรงต่อการเพิ่มผลผลิต ปัจจุบันปัญหาที่ดินเพื่อการเกษตร เริ่มทวีความรุนแรงขึ้นเป็นผลอันเนื่องมาจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจของชาติและอัตราการขยายตัวของพลเมืองค่อนข้างสูงในระยะเวลาที่ผ่านมา ทำให้การใช้ที่ดินเปลี่ยนไปอย่างมากเกิดปัญหาเกษตรกรไร้ที่ทำกิน ซึ่งเป็นกลุ่มเกษตรกรที่ยากจนที่สุด

การขยายตัวของพื้นที่ที่ผ่านมา เป็นการขยายตัวเข้าไปในเขตพื้นที่ป่าไม้และพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมกับการเพาะปลูกมากขึ้น เช่น เป็นเขตดินเค็มดินเปรี้ยว เป็นพื้นที่ที่มีความลาดเทมากกว่า ๓๕ เปอร์เซ็นต์ การใช้ที่ดินที่ไม่เหมาะสมจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ประสิทธิภาพการผลิตต่ำ และเกิดปัญหาต่างๆ เช่น การชะล้างพังทลายของหน้าดิน เกิดการแผ่ขยายของพื้นที่ดินเปรี้ยวและดินเค็มและจากการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ซึ่งเป็นแหล่งดูดซับน้ำฝนและชะลอความเร็วของน้ำที่ไหลบ่า ช่วยป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดิน ทำให้แหล่งต้นน้ำลำธารเสื่อมโทรม ความสมดุลของธรรมชาติสูญเสียไป เกษตรกรประสบปัญหาภัยธรรมชาติ เช่น ฝนแล้ง และน้ำท่วมบ่อยครั้งซึ่งแต่ละครั้งได้ก่อให้เกิดความสูญเสียแก่ผลผลิตการเกษตรของประเทศอย่างมหาศาล

๓) แรงงาน แรงงานที่นำมาใช้ในการผลิตส่วนใหญ่เป็นแรงงานในครอบครัวและขาดคุณภาพ เพราะได้รับการศึกษาต่ำและขาดการฝึกอบรมในการใช้เทคโนโลยี ฉะนั้นการผลิตพืชจึงมีประสิทธิภาพต่ำ ทำให้การผลิตได้รับผลตอบแทนไม่คุ้มค่ากับการลงทุน ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องละทิ้งไร่นาไปประกอบอาชีพอื่นๆ หรือหารายได้อื่นมาจุนเจือครอบครัวอีกทางหนึ่ง

๔) เทคโนโลยี หมายถึง เครื่องจักรกลการเกษตร วิทยาการสมัยใหม่ในการผลิตพืชและความสามารถในการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ การ

ใช้เทคโนโลยีในการผลิตในสังคมการผลิตพืชยังมีน้อย^{๙๕} ทำให้ไม่สามารถผลิตสินค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพแม้รัฐบาลจะได้มีการเผยแพร่เทคโนโลยีไปสู่เกษตรกรแต่ยังมีปัญหาเนื่องจาก

๔.๑) เกษตรกรมีระดับการศึกษาต่ำ จึงทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีที่ถูกต้อง

๔.๒) เทคโนโลยีที่ใช้ไม่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมการผลิตพืช เช่น การส่งเสริมการปลูกมะม่วงหิมพานต์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกษตรกรยังไม่ยอมรับเนื่องจากปัญหาการให้ผลผลิตที่มีปริมาณและคุณภาพต่ำ การป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยใช้สารเคมีซึ่งผลสุดท้ายก่อให้เกิดมลพิษต่อเกษตรกร ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม

๔.๓) การส่งเสริมเผยแพร่เทคโนโลยี ยังไม่ถึงมือเกษตรกรอย่างเต็มที่

๔.๔) เกิดจากตัวเกษตรกรเองที่ไม่กระตือรือร้นในการยอมรับเทคโนโลยี อาจไม่รู้ว่าจะไปรับเทคโนโลยีที่ไหนหรือขาดแหล่งเงินทุนหรือราคาผลผลิตต่ำ ไม่สนใจให้เกษตรกรปรับปรุงการผลิตพืชโดยใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ

๒.๔ ความสำคัญของอาชีพเกษตรกร

การเกษตรมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ โดยรู้จักใช้ประโยชน์ อย่างหลากหลายจากพืช สัตว์ ในชีวิตประจำวัน และในการพัฒนาประเทศให้เจริญมั่นคง ความสำคัญของการเกษตรมีดังต่อไปนี้^{๙๖}

๑. เกษตรกับชีวิตประจำวันในอดีตมนุษย์ดำรงชีวิตอยู่อย่างง่าย ๆ โดยการล่าสัตว์ เก็บพืชผักจากป่ามากินเป็นอาหาร อาศัยอยู่ตามถ้ำหรือเพิงที่สร้างจากกิ่งไม้ ต่อมามนุษย์เริ่มรู้จักเพาะปลูกพืช รู้จักเลี้ยงสัตว์ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการทำการเกษตร ทำให้มีชีวิต

^{๙๕} สมยศ พุ่มหว่า, สังคมชนบทต่อการพัฒนา, คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา. ๒๕๓๔), หน้า ๓๕๗.

^{๙๖} รังสรรค์ ปิติปัญญา, การตลาดและราคาผลผลิตเกษตร. คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา. ๒๕๓๑), หน้า ๒๐๗.

ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจนถึงปัจจุบัน แม้วิทยาการ ต่าง ๆ จะเจริญก้าวหน้าขึ้น มนุษย์ก็ยังคงอาศัยผลผลิตที่ได้จากการเกษตรเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตเช่นเดิม กล่าวคือ

๑.๑ เป็นวัตถุดิบในการผลิตปัจจัย ๔ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค โดยมนุษย์รู้จักเก็บเกี่ยวผลผลิตทางเกษตร นำไปประกอบอาหารรับประทาน สร้างความเจริญเติบโต แก่ร่างกาย นำส่วนต่าง ๆ ของพืชเส้นใยไปผลิตสิ่งทอหรือใช้หนังสัตว์ ทำเครื่องนุ่งห่ม ปลูกป่า เพื่อนำไม้ไปเป็นอุปกรณ์การก่อสร้าง สร้างที่พักอาศัย อาคารสถานที่ ทำเฟอร์นิเจอร์ เครื่องใช้ต่าง ๆ และปลูกพืชสมุนไพร เพื่อนำไปใช้เป็นยารักษาโรค ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ของมนุษย์ทั้งสิ้น

๑.๒ เป็นงานที่ทำรายได้ให้แก่เกษตรกร โดยเกษตรกรสามารถนำผลผลิตทางการเกษตรที่ เหลือจากการบริโภค ใช้สอยประโยชน์ในครอบครัวไปจัดจำหน่ายแก่ผู้อื่นได้ทั้งตลาดภายในประเทศ และต่างประเทศซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

๑.๓ เป็นแหล่ง ให้ความร่มรื่นสวยงาม การทำการเกษตรมิได้ให้ประโยชน์ทางด้านการบริโภค หรือการค้าเท่านั้น แต่ยังให้ความร่มรื่น ความเพลิดเพลิน ความสวยงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อยอีกด้วย เพื่อให้คนได้ใช้เป็นที่พักผ่อนคลายอารมณ์ เช่น การไปเที่ยวสวนสาธารณะ การเลี้ยงปลาสวยงาม เป็นต้น

๑.๔ ส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ สำหรับผู้ที่มีเวลาว่างจากการประกอบอาชีพหลัก สามารถทำการเกษตร เช่น ปลูกไม้ประดับ พืชผักสวนครัว เลี้ยงไก่ เป็นงานอดิเรก เพื่อไม่ให้เวลาว่างนั้นเปล่าประโยชน์หรือแม้แต่ชาวนา หลังเก็บเกี่ยวข้าวแล้วอาจปลูกถั่วในที่นา ก็จะมีงานทำตลอดปี

๒. เกษตรกับความเจริญของประเทศ

การเกษตรเป็นงานที่สำคัญมากสำหรับประเทศไทย เพราะเป็นงานที่สร้างเสริมความสุขสมบูรณ์ให้แก่บ้านเมืองโดยส่วนรวม ผลผลิตทางการเกษตรเป็นปัจจัยสนับสนุน ให้เกิดสินค้า อาหาร ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ใช้ภายในประเทศและส่งออกจำหน่ายเป็นสินค้าออก อาจกล่าวได้ว่า การเกษตรมีความสำคัญต่อความเจริญของประเทศ ดังต่อไปนี้

๒.๑ เป็นอาชีพหลักของคนไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีพื้นฐานทางการเกษตร แม้จะมีการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมในหลาย ๆ ด้าน ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศก็ยังคงประกอบอาชีพทางเกษตร โดยเฉพาะในต่างจังหวัด จากการสำรวจแรงงานไทยของสำนักงาน สถิติแห่งชาติปี ๒๕๓๗ พบว่าผู้มีงานทำร้อยละ ๕๖.๐๙ ประกอบอาชีพทางการเกษตร ส่วนที่เหลือประกอบอาชีพอื่นๆ เช่น ค้าขาย งานช่าง งานบริการ งานวิชาการ เป็นต้น จึงนับได้ว่าเกษตรกรเป็นอาชีพหลักของคนไทย

๒.๒ เป็นแหล่งวัตถุดิบป้อนโรงงานอุตสาหกรรมในประเทศ

ผลิตผลทางการเกษตรสามารถนำเข้าโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อแปรรูปออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น อ้อย ผลิตเพื่อป้อนโรงงานน้ำตาลปลาต่าง ๆ ส่งเข้าโรงงานปลากระป๋อง หน่อไม้ฝรั่ง ข้าวโพดฝักอ่อน ส่งเข้าโรงงานฝักกระป๋องหรือฝักแช่แข็ง เป็นต้น สินค้าเหล่านี้ ล้วนส่งออกไปขายต่างประเทศ ทำให้ประเทศมีรายได้เพิ่มขึ้นทั้งสิ้น

นอกจากอุตสาหกรรมเกษตรดังกล่าวแล้ว สินค้าเกษตรบางชนิดยังผลิตขึ้นเพื่อป้อน อุตสาหกรรมอื่น ๆ เช่น ฝ้าย ผลิตเพื่อป้อนโรงงานทอผ้า ซึ่งจะนำไปใช้ผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปต่อไป การผลิตพืชสมุนไพรเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมเคมีและเภสัชกรรม เป็นต้น

๒.๓ เป็นปัจจัยส่งเสริมธุรกิจและบริการ

ผลผลิตทางการเกษตรของประเทศไทย มีหลายประเภท ซึ่งมีคุณภาพดีและเป็นที่ยอมรับของต่างชาติ เช่น ไม้ดอกไม้ประดับ รวมทั้งผลไม้เมืองร้อน เช่น มะม่วง ทุเรียน มังคุด เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีส่วนช่วยดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวเมืองไทยเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดอาชีพด้านธุรกิจการท่องเที่ยวและการบริการเพิ่มขึ้น

๒.๔ ผลิตผลทางการเกษตรเพิ่มรายได้ให้กับประเทศ

สามารถทำให้เกษตรกรมี รายได้เพิ่มสูงขึ้นด้วย ทั้งนี้เนื่องมาจากการเพิ่มปริมาณการผลิต ขยายพื้นที่เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ประมงและผลิตผลที่ได้อยู่ในเกณฑ์ดี ประเทศมีการส่งออกที่ดีและสามารถแข่งขันกับตลาดโลกได้

๒.๕ ผลผลิตของเกษตรกร

การนำหลักพุทธธรรมดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในด้านการผลิต หลักธรรมที่นำมาใช้อาจได้แก่ หลักที่ว่าด้วยสัมมาอาชีวะ คือ การประกอบอาชีพหรือประกอบธุรกิจ ผลิตสินค้าที่ให้คุณแก่มนุษย์ ไม่ผลิตสินค้าที่เป็นโทษต่อมนุษย์ เช่น การผลิตยาพิษ หรือ อาวุธ ใช้หลักไม่เบียดเบียนคือผู้ผลิตจะเลือกใช้เทคโนโลยีในการผลิตและเลือกนำเอาหลักทรัพยากรธรรมชาติมาใช้อย่างระมัดระวัง ไม่นำเอาทรัพยากรมาใช้ในปริมาณมากเกินไป จนทำลายสภาพแวดล้อมให้เสียความสมดุลซึ่งเป็นการเบียดเบียนธรรมชาติ และเบียดเบียนตนเองด้วย^{๑๗}

การผลิต หมายถึง การผลิตสินค้าเพื่อที่จะให้บริการแก่มนุษย์ในสังคมตามความต้องการ รสนิยม ความพอใจของแต่ละบุคคล ในการเลือกซื้อสินค้าที่ผลิตขึ้นโดยฝ่ายที่ผลิตจะต้องประกอบด้วย นายจ้าง และ ลูกจ้างที่เป็นผู้ผลิตสินค้าที่ทำตามหน้าที่ของตนเอง ดังปรากฏในพระไตรปิฎกที่พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ฟังกระทำต่อกัน ในสังคาลกสูตร ที่มณิกาย ปาฏิกวรรค^{๑๘} ดังนี้หน้าที่ของนายจ้างพึงปฏิบัติต่อลูกจ้าง

๑. ด้วยการจัดการงานให้ทำสมควรแก่กำลัง ไม่มีอคติต่อลูกจ้างคนใด คนหนึ่ง
๒. ด้วยให้อาหารและรางวัล ให้สวัสดิการ แก่ลูกจ้างอย่างเหมาะสม
๓. ด้วยรักษาพยาบาลในคราวเจ็บไข้
๔. ด้วยแจกของมีรสแปลกประหลาดให้กินเพื่อเป็นการให้กำลังใจในการทำงาน
๕. ด้วยปล่อยให้สัณย และให้มีโอกาสพักผ่อนตามสมควร(ให้มีอิสระในโอกาสงานบุญประเพณีต่างๆ การผลิต คือ การผลิตสินค้าขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการของตนเองและบุคคลอื่นในส่วนของพระพุทธศาสนามองว่าการผลิตคือ การประกอบอาชีพในทางที่

^{๑๗} อภิชาติ พันทเสน. แนวคิด ทฤษฎีและภาพรวมของการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พั บลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๕๕.

^{๑๘} ที.ปา. (ไทย)๑๑/๒๗๑/๒๕๑.

ชอบ ไม่เบียดเบียนบุคคลอื่น สิ่งที่ได้มาสนองความต้องการของตนเองจะต้องได้มาโดยชอบ โดยสุจริต ไม่ขโมยของคนอื่นมา ไม่ลักขโมย ประกอบอาชีพตามสภาวะที่ตนเองมีประกอบการ ที่สุจริตตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่เน้นความไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่นด้วยความ ขยันหมั่นเพียรจนสามารถดำรงชีวิต จากรากฐานของรากหญ้าจนพัฒนาชีวิตให้พออยู่พอกิน ดังนั้น การผลิตในเชิงพุทธจึงมุ่งเน้นไปที่คุณค่าที่ตอบสนองความต้องการคุณภาพชีวิต และ เอื้อประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อม

๒.๖ ปัญหาของอาชีพเกษตรกร

ปัญหาและผลกระทบของเกษตรกร นับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบเป็นบริเวณกว้างในหลายพื้นที่ของประเทศ สร้างความเสียหายต่อพื้นที่การเกษตร ทำให้เกษตรกรได้รับความเดือดร้อนเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีปัญหาภัยแล้ง และปัญหาคัดรูกีฬาระบาด ทำให้ผลผลิตการเกษตรได้รับความเสียหาย ปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในหลายพื้นที่ เนื่องจากปริมาณน้ำต้นทุนในเขื่อนหลักของประเทศมีน้อย ทำให้สนับสนุนน้ำเพื่อการเพาะปลูกพืชในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการเพาะปลูกพืชในช่วงฤดูแล้งและรายได้ของเกษตรกร ในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ก็มีปัญหา และผลกระทบของเกษตรกร เช่นปัญหาด้านภัยธรรมชาติ ปัญหาด้านการขาดแคลนปัจจัยการผลิต ปัญหาด้านผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ปัญหาด้านคุณภาพชีวิต ปัญหาด้านความยากจน และปัญหาด้านหนี้สิน จึงเป็นสาเหตุที่ ทำให้เกษตรกรมีส่วนร่วมทางการเมืองค่อนข้างน้อยในปัจจุบัน ไม่สามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีการจัดตั้งได้โดยเฉพาะในรูปองค์กรไม่มีมากเท่าที่ควร จากการสัมภาษณ์ราษฎรในอำเภอเฉลิมพระเกียรติจำนวน ๕ ตำบลละ ๓ คน รวมทั้งสิ้น ๑๕ คนพบว่า

อันดับที่ ๑ ปัญหาด้านภัยธรรมชาติ มีผู้เห็นด้วย ๑๕ คน ส่วนใหญ่มีความเห็นที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ปัญหาด้านภัยธรรมชาติ เช่น ปัญหาความแห้งแล้ง เนื่องจากฝน

ทั้งช่วงทำให้แหล่งน้ำตามธรรมชาติ^{๑๙} มีชาวบ้านหลายหมู่บ้านประสบปัญหาขาดแคลนน้ำ เนื่องจากสระน้ำกลางหมู่บ้านแห่งนี้ไม่สามารถสูบน้ำขึ้นมาทำประปาได้^{๒๐} และแหล่งน้ำผลิตประปาหลายแห่งแห่งนี้ก็ไม่สามารถสูบน้ำไปผลิตประปาได้ ชาวบ้านต้องซื้อน้ำอุปโภคบริโภคมาใช้ในครัวเรือน^{๒๑} ภัยที่เกิดจากการขาดแคลนน้ำในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเป็นเวลานาน จนก่อให้เกิดความแห้งแล้ง และส่งผลกระทบต่อชุมชน^{๒๒} ฝนแล้งที่ผ่านมาหลายปี โดยสภาวะที่มีฝนน้อยหรือไม่มีฝนเลยในช่วงเวลาที่ทำกรเกษตร ซึ่งตามปกติควรจะต้งมีฝน โดยขึ้นอยู่กับสถานที่บางแห่งก็ตก แต่ปริมาณน้ำไม่มาก^{๒๓} ภัยแล้งในอำเภอเฉลิมพระเกียรติมีผลกระทบโดยตรงกับการเกษตรและแหล่งน้ำ เนื่องจากประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ภัยแล้งจึงส่งผลเสียหายต่อกิจกรรมทางการเกษตร เช่น พื้นดินขาดความชุ่มชื้น พืชขาดน้ำ พืชชะงักการเจริญเติบโต ผลผลิตที่ได้มีคุณภาพต่ำ รวมถึงปริมาณลดลง ส่วนใหญ่ภัยแล้งที่มีผลต่อการเกษตร มักเกิดในฤดูฝนที่มีฝนทิ้งช่วงเป็นเวลานาน^{๒๔} เมื่อฝนไม่ตกก็ทำให้ขาดแคลนน้ำ เกิดโรคกับสัตว์ สูญเสียความหลากหลายพันธุ์ รวมถึงผลกระทบด้านอุทกวิทยา ทำให้ระดับและปริมาณน้ำลดลง พื้นที่ชุ่มน้ำลดลง ความเค็มของน้ำเปลี่ยนแปลง

^{๑๙} สัมภาษณ์, นายฐานุกล สุบประโคน, เกษตรกรหมู่บ้านตะโก ตำบลอิสานเขต อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๒๐} สัมภาษณ์, นายบุญช่วย อินพลา, เกษตรกรหมู่บ้านหนองม่วง ตำบลยายแถมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๒๑} สัมภาษณ์, นายสมโภชน์ พุทธิชาติ, เกษตรกรหมู่บ้านหนองหิน ตำบลถาวร อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๒๒} สัมภาษณ์, นางสาวลิลักษณ์ สงสระ, เกษตรกรหมู่บ้านหนองม่วง ตำบลยายแถมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๒๓} สัมภาษณ์, นางล้นทม สุภาพ, เกษตรกรหมู่บ้านโคกหัวเสือ ตำบลยายแถมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๒๔} สัมภาษณ์, นายสนั่น อักษรณรงค์, เกษตรกรหมู่บ้านโคกกรวด ตำบลยายแถมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

ระดับน้ำในดินเปลี่ยนแปลง คุณภาพน้ำเปลี่ยนแปลง เกิดการกัดเซาะของดิน ไฟป่าเพิ่มขึ้น^{๒๕} การเกิดภัยแล้ง ในช่วงเดือนมีนาคมถึงกลางเดือนพฤษภาคม และในช่วงกลางเดือน มิถุนายน เนื่องจากเกิดภาวะฝนทิ้งช่วงตั้งแต่ประมาณกลางเดือนมิถุนายนถึงต้นเดือน กรกฎาคม นอกจากนั้นในช่วงปลายฤดูเพาะปลูก ฝนหมดเร็วกว่าปกติ^{๒๖} และภาวะที่ระดับน้ำ ผิวดินและใต้ดินลดลง หรือน้ำในแม่น้ำลำคลองลดลง อันเนื่องจากปริมาณของน้ำในบ่อน้ำ ไม่มี และระบบชลประทานก็สามารถที่จะตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ อย่างทั่วถึง^{๒๗} ทำให้ทำนาปีอย่างเดียวเพราะไม่มีแหล่งน้ำในการทำนาเกษตร^{๒๘} จากการ พัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้มีการขยายพื้นที่เกษตรกรรม อุตสาหกรรม และที่อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องและเป็นเหตุให้พื้นที่ป่าไม้ลดลง^{๒๙} และสาเหตุ สำคัญ คือ สาเหตุการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ฝนตกน้อยและดินไม่เก็บความชุ่มชื้น ไม่ สามารถเก็บกักน้ำเอาไว้ได้^{๓๐} สาเหตุภัยแล้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่เกษตรน้ำฝน เป็นสภาวะที่เกิด จากการขาดแคลนน้ำสำหรับการเพาะปลูกในช่วงฤดูฝนหรือช่วงฤดูแล้งมีผลกระทบต่อการ เจริญเติบโตของพืชในช่วงระยะเวลาต่างๆ เป็นผลให้พืชชะงักการเจริญเติบโต ผลผลิตลดลง

^{๒๕} สัมภาษณ์, นางชวนพิศ พะเนียรรัมย์, เกษตรกรหมู่บ้านยายแยมพัฒนา ตำบลยายแยมพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๒๖} สัมภาษณ์, นางสะเทือน ชินชะโน, เกษตรกรหมู่บ้านหว่าน ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระ เกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๒๗} สัมภาษณ์, นายสำเภา พายยาม, เกษตรกรหมู่บ้านหว่าน ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระ เกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๒๘} สัมภาษณ์, นายสมโชค ไชรัมย์, เกษตรกรหมู่บ้านหนองหิน ตำบลถาวร อำเภอเฉลิมพระ เกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๒๙} สัมภาษณ์, นางสะออน พุทธิชาติ, เกษตรกรหมู่บ้านหนองหิน ตำบลถาวร อำเภอเฉลิมพระ เกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๓๐} สัมภาษณ์, นายไพฑูรย์ วิลาปรียาเถาว์, เกษตรกรหมู่บ้านหนองม่วง ตำบลยายแยมพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

ซึ่งจะมีผลกระทบต่อเกษตรกรและเศรษฐกิจในอำเภอโดยรวม^{๓๑} ภัยแล้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่เกษตรชลประทาน ถึงแม้ว่าจะเป็นพื้นที่ส่งน้ำสำหรับการเพาะปลูกแต่สภาวะที่เกิดการขาดแคลนน้ำสำหรับการเพาะปลูกในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งของช่วงการเพาะปลูกพืชสามารถเกิดขึ้นได้เช่นกันเช่นปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำมีน้อย หรือสัดส่วนการใช้น้ำด้านอื่นเพิ่มมากขึ้นซึ่งมีผลกระทบให้การเจริญเติบโตของพืชชะงักทำให้ผลผลิตพืชลดลงหรือตายไปในที่สุด^{๓๒} อีกประการของสาเหตุของการเกิดภัยแล้งอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้แหล่งน้ำตามธรรมชาติตื้นเขิน ระดับน้ำใต้ดินเปลี่ยนแปลงพื้นที่ที่เคยอุดมสมบูรณ์เกิดความแห้งแล้ง เกิดการกัดเซาะของหน้าดิน และการทิ้งร้างไม่ได้ใช้ประโยชน์ของที่ดิน^{๓๓}

สรุปได้ว่าสาเหตุเกิดจากฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลและฝนตกทิ้งช่วงนานและปริมาณของน้ำฝนน้อยและไม่มีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและใช้ในการอุปโภค บริโภค ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและความเดือดร้อนของประชาชนอย่างทั่วถึง

อันดับที่ ๒ ปัญหาด้านระบบชลประทาน มีผู้เห็นด้วย ๘ คน

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นเห็นชัดว่าระบบชลประทานมีปัญหา เพราะหากดูผลกระทบจากน้ำท่วม ต้องสูญเสียมหาศาล ไม่เฉพาะนาข้าวเท่านั้น แต่ยังมีโรงงานอุตสาหกรรม บ้านเรือนประชาชนอีกจำนวนมาก^{๓๔} เมื่อทุกฝ่ายมีความร่วมมือกันอย่างเข้มแข็ง “น้ำ” ก็จะไม่เป็นวิกฤตของคนไทยอีกต่อไปและเมื่อระบบชลประทานดี เกษตรกรก็สามารถทำนาได้ปีละ ๒-๓ ครั้ง มีผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น การจะผลิตข้าวให้ได้ ๑,๒๐๐ กิโลกรัมต่อไร่ก็ไม่ใช่ว่าเรื่อง

^{๓๑} สัมภาษณ์, นางอารี ทำนา, เกษตรกรหมู่บ้านปำรัง ตำบลเจริญสุข อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๓๒} สัมภาษณ์, นางปลา เบญจศาสตร์, เกษตรกรหมู่บ้านปำรัง ตำบลเจริญสุข อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๓๓} สัมภาษณ์, นางสาวสำเริง ขำเอนก, เกษตรกรหมู่บ้านปำรัง ตำบลเจริญสุข อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๓๔} สัมภาษณ์, นางปลา เบญจศาสตร์, เกษตรกรหมู่บ้านปำรัง ตำบลเจริญสุข อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

ยาก เพราะระบบชลประทานที่ดีถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการปลูกข้าว ดังจะเห็นจากในหลายประเทศไม่ว่าจะเป็นไต้หวัน หรือเวียดนามที่มีการออกกฎหมายบังคับ กำหนดพื้นที่ทำนาข้าวในเขตชลประทานที่ดี

ปัญหาระบบชลประทานเป็นปัญหาที่เกิดจากสภาพดินฟ้าอากาศโดยเกิดภาวะฝนทิ้งช่วงยาวนาน ส่งผลกระทบต่อพื้นที่การเกษตรนอกเขตชลประทานหรือที่เรียกว่าพื้นที่เกษตรน้ำฝน ซึ่งไม่มีแหล่งน้ำที่มั่นคงมาสนับสนุนในภาวะที่เกิดภัยแล้ง รวมถึงภาวะการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภคในช่วงฤดูแล้งซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นประจำเกือบทุกปี โดยเฉพาะพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลจากแหล่งน้ำ หรือแม้แต่ในพื้นที่เขตชลประทานเอง หากมีการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกมากจนเกินปริมาณน้ำที่เก็บกักในอ่างเก็บน้ำ การใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูกในฤดูแล้งเพิ่มมากขึ้น รวมถึงการใช้น้ำในกิจกรรมต่างๆ เพิ่มขึ้น ก็สามารถเกิดภาวะการขาดแคลนน้ำได้เช่นกัน การพัฒนาโครงการแหล่งน้ำ เช่น การสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่และขนาดกลาง เพื่อช่วยกักเก็บน้ำน้ำต้นทุนในฤดูฝนเพื่อป้องกันอุทกภัย และเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง ไม่สามารถดำเนินการและควบคุมการบริหารและจัดการน้ำในลุ่มน้ำได้ สามารถพัฒนาได้แต่โครงการชลประทานขนาดเล็กเท่านั้น^{๓๕} สาเหตุ การขาดแคลนน้ำในชลประทาน ใช้น้ำฟุ่มเฟือย ขาดการอนุรักษ์อย่างจริงจัง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล แหล่งน้ำธรรมชาติถูกบุกรุกและตื้นเขิน ความต้องการเพิ่มขึ้นตามจำนวนประชากร แหล่งเก็บกักน้ำไม่เพียงพอ ประชาชนขาดจิตสำนึกในการใช้ประโยชน์จากน้ำ^{๓๖} เกษตรกรไม่สามารถวางแผนการใช้น้ำ ส่งน้ำให้เหมาะกับพืชในเวลาและปริมาณที่พอเหมาะเกษตรกรต้องมีความรู้ในหลักการชลประทาน มีผู้แนะนำที่ถูกต้อง^{๓๗} ปัญหาในการส่งน้ำส่วนหนึ่งเป็นผลสืบ

^{๓๕} สัมภาษณ์, นายฐานุกล สุบประโคน, เกษตรกรหมู่บ้านตะโก ตำบลอิสานเขต อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๓๖} สัมภาษณ์, นางอารี ทำนา, เกษตรกรหมู่บ้านปารัง ตำบลเจริญสุข อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๓๗} สัมภาษณ์, นายสมโชค ไชรัมย์, เกษตรกรหมู่บ้านหนองหิน ตำบลถาวร อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

เนื่องมาจากข้อกำหนดที่เลือกใช้ในการออกแบบวิธีการส่งน้ำเจ้าหน้าที่ส่งน้ำจำเป็นจะต้องทราบรายละเอียดที่กำหนดไว้เดิม ซึ่งจะทำให้ง่ายขึ้นต่อการค้นหา สาเหตุของปัญหาในการส่งน้ำและการแก้ไขปรับปรุงระบบให้สามารถส่งน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๓๘}

งานส่งเสริมหรือพัฒนาการใช้น้ำ นับว่าเป็นแนวคิดที่ค่อนข้างใหญ่เมื่อเทียบกับงานส่งเสริมการเกษตร ความจำเป็นของกิจกรรมนี้สืบเนื่องมาจากเหตุผลที่ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่คุ้นเคยกับการเกษตรที่อาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียวมาก่อน เมื่อรัฐได้ก่อสร้างระบบชลประทานให้แล้วเกษตรกรก็ยังยึดถือวิธีการเกษตรแบบเดิมอยู่ กล่าวคือ จะเริ่มลงมือเตรียมดินก่อนเมื่อมีฝนตกลงมาข้างในแปลงนามากพอที่จะเตรียมดินได้ทั้ง ๆ ที่เกษตรกรสามารถรับน้ำชลประทานมาทดแทนน้ำฝนได้ เมื่อให้น้ำแก่พืชก็มักจะทำให้จนเกินความต้องการเนื่องจากคุ้นเคยกับความไม่แน่นอนของฝนในอดีตจึงเผื่อเอาไว้เป็นต้น นอกจากนั้นยังไม่รู้จักเลือกใช้วิธีการให้น้ำที่เหมาะสมสำหรับพืชไร่ และพืชสวน เป็นต้น ดังนั้นถ้าไม่ได้รับการชี้แนะจากผู้ที่มีความรู้ทางด้านการใช้น้ำอย่างถูกต้องแล้ว ก็เป็นที่แน่นอนว่า เกษตรกรจะยังคงยึดถือวิธีการแบบเดิม ๆ อยู่ ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าการจัดแบ่งน้ำให้แก่เกษตรกรอย่างทั่วถึงจะยุ่งยากมากและไม่มีประสิทธิภาพ^{๓๙} ในเรื่องของการให้น้ำสำหรับพืชไร่และพืชสวน นั้นอาจกล่าวได้ว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบยังไม่ได้เริ่มต้นในเรื่องนี้เลย ทั้ง ๆ ที่นโยบายของรัฐได้ระบุไว้อย่างชัดเจนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ ซึ่งสิ้นสุดไปแล้วว่า จะลดพื้นที่นาและเปลี่ยนไปเป็นพืชอื่นที่ให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าให้มากขึ้นระบบให้น้ำแก่พืชสวนและพืชไร่ที่เกษตรกรได้พัฒนาขึ้นมาเอง เช่น ระบบน้ำหยด และระบบฉีดฝอย ยังมีข้อบกพร่องทางเทคนิคที่ต้องการการสนับสนุนทางด้านวิชาการจากรัฐอีก

^{๓๘} สัมภาษณ์, นางสาวสำเริง ขำเอนก, เกษตรกรหมู่บ้านปารัง ตำบลเจริญสุข อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๓๙} สัมภาษณ์, นางสะออน พุทธิชาติ, เกษตรกรหมู่บ้านหนองหิน ตำบลถาวร อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

มาก^{๔๐} ทั้งไม่มีการสนับสนุนจากโครงการชลประทานในเรื่องของการพัฒนาการใช้น้ำ โครงการขาดพนักงานที่มีคุณภาพขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเกษตรชลประทาน กลุ่มผู้ใช้น้ำไม่มีประสิทธิภาพ เกษตรกรผู้ใช้น้ำกับเจ้าหน้าที่ของชลประทานและการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานที่สนับสนุนการผลิตและการตลาด โครงการชลประทานที่ประสบผลสำเร็จนั้นจะสังเกตเห็นได้ง่ายโดยดูจากพืชพันธุ์ที่เจริญงอกงามสม่ำเสมอทั่วทั้งพื้นที่ในฤดูฝน^{๔๑}

อันดับที่ ๓ ปัญหาด้านวัสดุ อุปกรณ์การเกษตร มีผู้เห็นด้วย ๙ คน

ปัจจัยทางการเกษตรเกษตรกรปลูกพืชที่ให้ผลกำไร และพืชที่ปลูกนั้นเหมาะสมกับสภาพดิน ภูมิอากาศ และปัจจัยอย่างอื่นในท้องถิ่นนั้นมีการสนับสนุนทางด้านจัดหาปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกรการสนับสนุนนี้รวมถึงทุน เมล็ดพันธุ์ที่ดี ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช และการตลาดเกษตรกรเลือกปลูกพืชพันธุ์ที่ได้รับการปรับปรุงคุณภาพแล้ว ตัวปัจจัยสำคัญที่เกษตรกรใช้กันมากก็คือปุ๋ย เมื่อปุ๋ยเคมีมีราคาแพง หลายคนก็พยายามหาทางลดการใช้ปุ๋ยเคมีหรือหาปุ๋ยราคาถูก ได้มาตรฐาน^{๔๒}

การเพิ่มความเข้มในการผลิต โดยการทำให้เกิดความหลากหลายทางการเกษตรขึ้นในพื้นที่เดียวกัน เพื่อเป็นลดความเสี่ยง และประหยัดต้นทุนทางการผลิต อันเนื่องมาจากการขาดแรงงานทางด้านการเกษตร เกษตรกรจึงมีการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทำการเกษตร แม้คสช.ได้เคาะมาตรการช่วยเหลือเน้นลดต้นทุนเป็นหลัก เพื่อให้ชาวมียกำไรจากการขายข้าวแทนการแทรกแซงราคาหรือใช้นโยบายประชานิยมแบบเดิม ขณะที่ชาวนา

^{๔๐} สัมภาษณ์, นายไพฑูรย์ วิชาปรียาเถาว์, เกษตรกรหมู่บ้านหนองม่วง ตำบลยายแถมวัฒนา อำเภอลำดวน จังหวัดบุรีรัมย์

^{๔๑} สัมภาษณ์, นางสาวเพ็ญ ชินชนะโน, เกษตรกรหมู่บ้านหวาน ตำบลตาเป็ก อำเภอลำดวน จังหวัดบุรีรัมย์

^{๔๒} สัมภาษณ์, นายฐานุกล สุบประโคน, เกษตรกรหมู่บ้านตะโก ตำบลอิสานเขต อำเภอลำดวน จังหวัดบุรีรัมย์

บางรายระบุว่าหากปัจจัยการผลิตลดลง แม้ราคาข้าวไม่สูงตามที่เคยได้ในโครงการรับจำนำข้าว แต่ชาวนาก็สามารถอยู่ได้^{๔๓} การลดต้นทุนการผลิตในด้านของวัสดุอุปกรณ์การเกษตร เช่น การทำนาข้าวให้กับชาวนา ตามนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) จึงเรียกร้องให้ผู้ประกอบการที่จำหน่ายอุปกรณ์การเกษตรและปัจจัยการผลิต อาทิ ปุ๋ย และยาฆ่าแมลง ให้ความร่วมมือในการลดราคาจำหน่ายสินค้าลง และเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการนำสินค้าไม่ได้คุณภาพมาจำหน่ายในราคาถูก จึงมีการส่งคณะเจ้าหน้าที่ออกตรวจสอบคุณภาพของสินค้า ซึ่งหากพบว่าไม่ได้มาตรฐานก็อาจจะให้ดำเนินการโดยทันที เพื่อให้เกษตรกรได้ใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและราคาที่ไม่สูงเกินไป

จากการที่ปัจจัยการผลิตทางการเกษตรมีการเปลี่ยนแปลงราคาที่สูงขึ้นตามลำดับ ส่งผลกระทบต่อการผลิตของเกษตรกรเพราะทำให้ ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรเพิ่มสูงขึ้นเกษตรกรได้รับความเดือดร้อน ดังนั้นการให้ ความช่วยเหลือของสถาบันเกษตรกรในรูปของการสนับสนุนสินเชื่อ เพื่อเป็นทุนในการจัดหาปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่เหมาะสมเพราะความต้องการของสมาชิกสถาบันเกษตรกรทั้งปริมาณ ประเภท และระยะเวลาจะสามารถลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรได้สมาชิกที่ได้รับการสนับสนุนเงินทุนสูงขึ้น ทั้งให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำและสามารถลดต้นทุนการผลิตได้อย่างดี^{๔๔} เรื่องของข้าว พี่ไร่ พี่สวน ด้านปุ๋ยสูตร ประมง ไปถึงอีกตัวหนึ่งก็เครื่องจักรกลเกษตร หากสามารถลดต้นทุนปัจจัยการผลิตได้ เช่น เรื่องข้าวก็เรื่องของเมล็ดพันธุ์ ก็ให้มีการวิจัยกันว่าถ้า ใช้พันธุ์ดี ผลผลิตก็จะได้มากกว่าใช้พันธุ์ไม่ดี ถ้าใช้เมล็ดพันธุ์ทุกอย่างเหมาะสมก็ใช้ต้นทุนเมล็ดพันธุ์น้อยกว่า แบบที่

^{๔๓} สัมภาษณ์, นายบุญช่วย อินพลา, เกษตรกรหมู่บ้านหนองม่วง ตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๔๔} สัมภาษณ์, นายสมโภชน์ พุทธิชาติ, เกษตรกรหมู่บ้านหนองหิน ตำบลถาวร อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

ทำกันอยู่ปัจจุบัน ซึ่งใช้มากเกินไปจนสมควรอย่างนี้ต้นทุนก็จะลดลง ผลผลิตต่อไร่ต้นทุน การผลิตจะลดลง แล้วผลผลิตเฉลี่ยเพิ่มขึ้น^{๔๕}

การประกอบอาชีพการเกษตรไม่ว่าจะเป็นการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์มักจะมีปัญหาทางด้านต้นทุนการผลิต ที่มีมูลค่าสูง ในขณะที่การขายผลผลิตทางการเกษตร ส่วนใหญ่มักไม่ได้ราคาดีเท่าที่ควร เกษตรกรส่วนใหญ่จึงประสบปัญหาทางด้านรายได้ จากการผลิตไม่คุ้มทุนหรือได้กำไรน้อย ฐานะของเกษตรกรส่วนใหญ่ จึงไม่มั่นคงยากจนและมีหนี้สิน เกษตรกรหลายรายจึงได้พยายามค้นหาวิธีการช่วยตัวเองให้พ้นจากปัญหานี้ โดยการลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำลง^{๔๖} การทำการเกษตรสมัยใหม่ที่เน้นการใช้ปุ๋ย ยา และสารเคมี ได้ส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค ทั้งในด้านของสุขภาพ สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญเกษตรกรยังต้องซื้อหาปัจจัยการผลิตเหล่านี้ในราคาแพงทำให้เกิดปัญหาภาระหนี้สินสะสม ปัจจุบันเกษตรกรได้มีการปรับเปลี่ยนระบบการผลิต จากที่มีการใช้ปุ๋ยเคมีเป็นปัจจัยหลัก มาเป็นการนำเศษวัสดุเหลือใช้ในไร่นาผลิตเป็นสารอินทรีย์ ปุ๋ยอินทรีย์ และสารชีวภาพ รวมทั้งใช้จุลินทรีย์เป็นปัจจัยการผลิตมากขึ้น เนื่องจากปุ๋ยเคมีมีราคาสูงขึ้น^{๔๗}

๑. ชาวนาส่วนใหญ่ไม่มีที่นาเป็นของตนเอง หรือมีอยู่บ้างแต่ก็มีจำนวนไม่มากพอที่จะทำการปลูกข้าวให้มีผลผลิตมากพอที่จะนำรายได้มาเลี้ยงครอบครัว จึงต้องเช่าพื้นที่นาเพิ่มขึ้น เพื่อให้มีผลผลิตเพียงพอทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น^{๔๘}

^{๔๕} สัมภาษณ์, นางสาวสิริลักษณ์ สงสระ, เกษตรกรหมู่บ้านหนองม่วง ตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๔๖} สัมภาษณ์, นางล้นทม สุภาพ, เกษตรกรหมู่บ้านโคกหัวเสือ ตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๔๗} สัมภาษณ์, นายสนั่น อักษรณรงค์, เกษตรกรหมู่บ้านโคกกรวด ตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๔๘} สัมภาษณ์, นางชวนพิศ พะเนียดรัมย์, เกษตรกรหมู่บ้านยายแยมวัฒนา ตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

๒. ในการลงทุนทำนาในแต่ละปี จะต้องใช้เงินมาซื้อปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืชหรือในบางรายที่ไม่เก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้ก็ต้องซื้อเมล็ดพันธุ์ด้วย รวมไปถึงค่าจ้างแรงงานคน และเครื่องจักรกลอันได้แก่ รถไถ และรถเก็บเกี่ยว เป็นต้น^{๔๙}

๓. นอกจากต้องลงทุนในการทำนาสูงแล้ว ชาวนายังเสี่ยงต่อภัยธรรมชาติอันได้แก่ภัยแล้ง น้ำท่วม และการทำลายจากศัตรูพืช ทั้งยังเสี่ยงต่อราคาขายที่อาจจะต่ำกว่าต้นทุนในปีที่มีผลผลิตข้าวล้นตลาดโลก และส่งผลให้ราคาข้าวในประเทศตกต่ำไปตามด้วย^{๕๐}

อันดับที่ ๔ ปัญหาด้านราคาผลผลิตตกต่ำ มีผู้เห็นด้วย ๘ คน

สำหรับค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และจ่ายค่าปัจจัยการผลิต ประกอบกับขาดที่เก็บรักษา ทำให้ต้องรีบขายทันที เช่น ข้าวนาปี สินค้าเกษตรแต่ละชนิด ปกติจะดำเนินการไปโดยกลไกการตลาด แต่ก็มีสินค้าหลายชนิด ไม่ได้ดำเนินการไปเอง แต่ถูกแทรกแซงโดยรัฐบาล อาจจะกำหนดกฎเกณฑ์การซื้อขาย หรือรัฐบาลต้องจัดระเบียบการตลาด สิ่งต่างๆ เหล่านี้ทำให้ระบบตลาดเปลี่ยนไป^{๕๑} ความต้องการของผู้บริโภคในระดับขายปลีกเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ต้องการความสะดวกสบายมากขึ้น นิยมการซื้ออาหารในร้านที่ทันสมัย และมีเครื่องปรับอากาศ อาหารแต่ละชนิดแปรรูปมา พร้อมทั้งจะนำไปปรุงอาหารได้เลย เช่น ไก่สับเป็นชิ้นๆ หรือมีเครื่องปรุง บรรจุภาชนะสำหรับนำไปปรุงได้ทันที ผักและผลไม้ต้องมีคุณภาพดี มีการบรรจุกล่อง สิ่งต่างๆ เหล่านี้ ทำให้ระบบตลาดสินค้าต้องเปลี่ยนตามไปด้วย^{๕๒} ต้นทุนการผลิตสูง เนื่องจากปัจจัยต่างๆ เช่น ปุ๋ย น้ำยาฆ่าศัตรูพืช และอาหารสัตว์

^{๔๙} สัมภาษณ์, นางสาวเทียน ชินชะโน, เกษตรกรหมู่บ้านหว่าน ตำบลตาเป็ก อำเภอลำลูกเกด จังหวัดบุรีรัมย์

^{๕๐} สัมภาษณ์, นายสำเภา พายาม, เกษตรกรหมู่บ้านหว่าน ตำบลตาเป็ก อำเภอลำลูกเกด จังหวัดบุรีรัมย์

^{๕๑} สัมภาษณ์, นายฐานุกล สุบประโคน, เกษตรกรหมู่บ้านตะโก ตำบลอิสานเขต อำเภอลำลูกเกด จังหวัดบุรีรัมย์

^{๕๒} สัมภาษณ์, นายบุญช่วย อินพลา, เกษตรกรหมู่บ้านหนองม่วง ตำบลยายแรมวัฒนา อำเภอลำลูกเกด จังหวัดบุรีรัมย์

ได้มีราคาแพงขึ้นเกือบทุกปีตามภาวะเงินเฟ้อที่เพิ่มขึ้น^{๕๓} ในขณะที่เกษตรกรเผชิญกับปัญหาปัจจัยการผลิตสูงขึ้น แต่ราคาผลผลิตมีได้แพงขึ้นตาม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปริมาณที่ผลิตได้ และความต้องการบริโภค กล่าวคือ ถ้าในปีใดผลิตได้มากเกินไปความต้องการในประเทศ และต้องพึ่งการส่งออกเพื่อดึงราคาให้สูงขึ้น แต่ในขณะเดียวกันในตลาดโลกมีสินค้าประเภทเดียวกันจากประเทศคู่แข่งขายในราคาต่ำกว่า ก็จะทำให้ราคาขายสินค้าเกษตรจากประเทศไทยต้องขายถูกลงไปด้วย เพราะถ้าจะขายแพงกว่าประเทศคู่แข่งในขณะที่คุณภาพสินค้าไม่ได้ดีกว่าเขา ก็ยากที่จะรักษาส่วนแบ่งตลาดไว้ได้ ดังที่เกิดขึ้นกับสินค้าข้าวของไทยอยู่ในขณะนี้^{๕๔}

จากปัญหาสองประการนี้เอง ทำให้เกษตรกรโดยเฉพาะชาวนาและชาวไร่ ซึ่งผลิตทั้งประเภทที่เป็นไปตามฤดูกาล และเก็บเกี่ยวพร้อมกันหรือไล่เลี่ยกันก็จะเดือดร้อนเมื่อราคาขายต่ำกว่าราคาทุน และทุกครั้งเมื่อเกิดปัญหานี้ รัฐบาลทุกรัฐบาลที่ผ่านมาจะใช้วิธีการเดิมๆ และประการเดียวคือ เข้าแทรกแซงราคาโดยการประกันราคา หรือจำนำ แต่การแก้ปัญหาในทำนองนี้เป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ จึงไม่สามารถแก้ปัญหาให้หมดไปได้ อย่างถาวร เมื่อเป็นเช่นนี้ ในทุกปีเมื่อฤดูเก็บเกี่ยวมาถึงรัฐก็นำเงินจากงบประมาณอันเป็นรายได้จากการเก็บภาษีของคนทั้งประเทศเพื่อแก้ปัญหาให้คนกลุ่มเดียวคือเกษตรกร

อันดับที่ ๕ ปัญหาด้านการดูแล การป้องกันโรคพืช มีผู้เห็นด้วย ๘ คน

การควบคุมและกำจัดวัชพืชในนาหว่านข้าวแห้ง ที่เกษตรกรปฏิบัติอยู่ส่วนใหญ่เป็นวิธีดั้งเดิม เช่น การเตรียมดินปลูกที่ดีและการใช้แรงงานถอนกำจัดวัชพืช แต่การถอนวัชพืชด้วยมือในนาหว่านข้าวแห้ง จะกระทำได้ยาก สิ้นเปลืองแรงงาน มีค่าใช้จ่ายสูง และทำลายต้นข้าวขณะปฏิบัติงาน นอกจากนี้ประสิทธิภาพในการกำจัดวัชพืชค่อนข้างต่ำอีกด้วย ปัจจุบันสารเคมี เช่น ยาป้องกัน และกำจัดรา ยังมีความจำเป็นต้องนำมาใช้ช่วยในการ

^{๕๓} สัมภาษณ์, นายสมโภชน์ พุทธิชาติ, เกษตรกรหมู่บ้านหนองหิน ตำบลถาวร อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๕๔} สัมภาษณ์, นางสิริลักษณ์ สงสระ, เกษตรกรหมู่บ้านหนองม่วง ตำบลยายแถมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

ป้องกันกำจัดศัตรูพืช เพื่อให้ได้ผลผลิตที่เพียงพอต่อความต้องการของประชากรโลก การใช้สารเคมีเหล่านี้จำเป็นต้องมีการศึกษาให้ทราบเสียก่อนว่า มียาอะไรบ้างที่ฉีดแล้วได้ผล ควรจะฉีดระยะเวลาใด และควรฉีดบ่อยครั้งแค่ไหน กลสิกรไม่ควรไปขอซื้อยาตามตลาด ซึ่งทั้งผู้ซื้อและขายก็ไม่ทราบว่า จะเอาไปฉีดป้องกันโรคอะไร ฉีดแล้วให้ผลอย่างไร ซึ่งเป็นการเสี่ยงมาก ที่กล่าวว่า เป็นการเสี่ยงมาก เพราะถ้าใช้ยาผิดทำให้ยาไม่ได้ผล เสียค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็นแล้ว บางครั้งยังทำให้เชื้อโรคสาเหตุเพิ่มความรุนแรงของโรคมากยิ่งขึ้น ฉะนั้นการจะพิจารณาใช้ยาอะไร ควรคิด และสอบถามผู้รู้ หรือหน่วยงานราชการทางการเกษตรให้รอบคอบเสียก่อนจึงตัดสินใจใช้^{๕๕}

ถ้าจะเลือกใช้แต่เพียงวิธีใดวิธีหนึ่งมักจะไม่ได้อะไรที่ควร ปัจจุบันได้มีการเน้นถึงการใช่วิธีการต่างๆ ดังกล่าวร่วมเข้าด้วยกัน ในลักษณะผสมผสาน (integrated control) และพยายามลดการป้องกันและกำจัดโดยการใช้อย่างหนึ่ง เพราะการใช้ยา ซึ่งเป็นสารเคมีถึงแม้ว่าจะเป็นวิธีที่เห็นผลรวดเร็ว ในการควบคุมและกำจัดโรค แต่ก็ใช่วิธีที่ทำลายความสมดุลของธรรมชาติ และเป็นอันตรายต่อเกษตรกรและผู้บริโภค

ศัตรูพืชจัดว่าเป็นปัญหาสำคัญของการกสิกรรม ทั้งนี้เพราะกว่า ๓๐ เปอร์เซ็นต์ของผลผลิตพืชอาหารลดลง เนื่องจากการทำลายและการรบกวนของศัตรูพืช ทำให้กสิกรต้องหาหนทางและวิธีการต่างๆ นำมาใช้เพื่อการควบคุมศัตรูพืช พบว่าในแต่ละปีกสิกรได้ใช้จ่ายทั้งเงิน เวลา และความรู้ต่างๆ รวมกันเป็นมูลค่าถึง ๑๐ เปอร์เซ็นต์ของมูลค่าผลผลิตที่ได้รับ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าในแต่ละปีกสิกรได้สูญเสียแก่ศัตรูพืช และการควบคุมศัตรูพืชถึงกว่า ๔๐ เปอร์เซ็นต์ของมูลค่าผลผลิตรวม สำหรับอำเภอเฉลิมพระเกียรติก็ได้มีรายงานว่าเป็นแต่ละปีประมาณการสูญเสียผลผลิตพืชถึง ๑๐-๓๐ เปอร์เซ็นต์ เนื่องจากศัตรูพืชชนิดต่างๆ ด้วยเหตุ

^{๕๕} สัมภาษณ์, นางล้นทม สุภาพ, เกษตรกรหมู่บ้านโคกหัวเสือ ตำบลยายแถมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

นี้จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับศัตรูพืช และวิธีการควบคุมเพื่อใช้เป็นพื้นฐานของการจัดการศัตรูพืชในการผลิตพืชให้ได้ผลผลิตตามศักยภาพ^{๕๖}

การเจริญเติบโตของเชื้อรา โดยเฉพาะเชื้อราโรคพืชที่ก่อให้เกิดโรคใบไหม้ ใบจุด ใบด่าง ใบดำหรือโรครากเน่าโคนเน่าที่อาจจะสร้างความเสียหายให้แก่สวนยางพารา ปาล์ม น้ำมัน พริก มะเขือ ถั่วฝักยาว หรือมันสำปะหลัง ตามแต่เกษตรกรในแต่ละพื้นที่จะเพาะปลูก ตามความเชี่ยวชาญหรือความพึงพอใจที่สุดแต่^{๕๗} เมื่อเกิดปัญหาโรคพืชก็จะต้องมีวิธีการดูแลและป้องกัน คือ ๑. แจ้งประวัติการปลูกพืชในบริเวณนั้นๆ รวมทั้งพืชที่ปลูกในบริเวณใกล้เคียง ๒. ข้อมูลทางการเกษตรกรรม เช่น การไถพรวน วิธีการปลูกพืช การให้น้ำ เป็นต้น ๓. แจ้งสภาพแวดล้อมในการปลูกพืช เช่น สภาพดินเป็นกรด-ด่าง ดินเค็ม ความชื้น อุณหภูมิ เป็นต้น ๔. ลักษณะการแพร่ระบาดของโรคที่พบ เช่น พืชตายขยายเป็นวงกว้าง หรือตายเป็นหย่อมๆ หรือระบาดตายเป็นแถว หรือตายเป็นร่องตามแนวปลูกพืช รวมทั้งระยะเวลาที่พืชแสดงอาการเป็นโรคให้เห็น ๕. ชนิดของสารเคมีที่ใช้ในการควบคุมกำจัดโรคพืช แมลงศัตรูพืช รวมทั้งวัชพืช ปุ๋ยและฮอร์โมนที่เร่งการเจริญเติบโตของพืช ตลอดจนอัตราการใช้ เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาว่าผู้ปลูกได้ใช้สารเคมีถูกต้องหรือไม่ หรือควรมีข้อระมัดระวังในการใช้สารเคมีเหล่านั้นอย่างไรบ้าง พืชเป็นโรคได้อย่างไร เมื่อปลูกพืชไปได้ระยะหนึ่งเกษตรกรผู้ปลูกพืช มักประสบปัญหาเป็นโรค^{๕๘} ทั้งนี้ควรทำความเข้าใจถึงสาเหตุที่ทำให้พืชแสดงอาการเป็นโรคเสียก่อน ซึ่งเรียกว่าวงจรชีวิตของการเกิดโรค มีดังนี้คือ

๑. พืชที่ปลูกมีความอ่อนแอไม่เจริญเติบโตแข็งแรง เนื่องจากเกิดปรากฏการณ์ธรรมชาติขึ้น เช่น การมีสภาพะฝนตกหนัก หรือฝนตกแดดออก สภาพน้ำท่วมขัง หรือสภาพ

^{๕๖} พัทธ์ชัย ฉายะภุติ, การตลาดเกษตร, คณะเกษตรศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ขอนแก่น : ๒๕๒๗), หน้า ๑๕๗.

^{๕๗} สัมภาษณ์, นายสนั่น อักษรณรงค์, เกษตรกรหมู่บ้านโคกกรวด ตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๕๘} สัมภาษณ์, นางชวนพิศ พะเนียรรัมย์, เกษตรกรหมู่บ้านยายแยมวัฒนา ตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

แห้งแล้ง เป็นต้น หรือเกิดขึ้นจากมนุษย์เราเป็นผู้กระทำ เช่น การให้ปุ๋ยไนโตรเจนเร่งการเจริญเติบโตเร็วเกินไป ลักษณะเช่นนี้ทำให้ผนังเซลล์พืชอ่อนแอต่อการเข้าทำลายของเชื้อโรคสาเหตุโรค^{๕๙}

๒. เชื้อสาเหตุโรคพืชชนิดนั้นมีความแข็งแรงต่อการเข้าทำลายพืช

๓. เกิดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเกิดโรค เช่น ในช่วงอุณหภูมิ ความชื้นเหมาะสมต่อการเจริญของเชื้อสาเหตุ

๔. มีช่วงระยะเวลาที่เหมาะสมต่อการเข้าทำลายของเชื้อสาเหตุของโรค การแพร่ระบาดของโรค แบ่งออกได้ ๒ กรณี ซึ่งขึ้นอยู่กับชนิดของเชื้อสาเหตุโรคพืช ๑. เชื้อสาเหตุประเภทปลิวหรือฟุ้งกระจายไปกับลมและฝนได้ง่าย เชื้อชนิดนี้ส่วนใหญ่เข้าทำลายพืชได้ทางใบ ลำต้น กิ่ง ก้าน ดอก ผล และเมล็ด ๒. เชื้อในดินสาเหตุโรคพืช ส่วนใหญ่เชื้อสาเหตุทำให้เกิดอาการรากเน่าโคนเน่าในพืช การแพร่ระบาดโดยทางดินน้ำฝน และเศษซากพืชที่เป็นโรค ๓. อาศัยแมลงพาหะดูดกินน้ำเลี้ยงจากพืชเป็นโรคไปสู่ต้นปกติ หลักการจัดการโรคพืช การควบคุมโรคพืชให้ประสบความสำเร็จนั้น ควรคำนึงถึง^{๖๐}

๑. การใช้พันธุ์ต้านทาน เป็นวิธีการป้องกันโรคพืชที่ดีที่สุด แต่ไม่สามารถจะหาสายพันธุ์พืชที่ต้านทานโรคได้ทุกโรค เนื่องจากสภาพในแต่ละท้องถิ่น มีความสัมพันธ์ต่อการเกิดโรคระบาดแตกต่างกัน ดังนั้นควรหาสายพันธุ์ให้เหมาะสมกับปัญหาที่ประสบอยู่ในแต่ละท้องถิ่น^{๖๑}

๒. เลือกวิธีการและการจัดการปลูกพืชที่เหมาะสมที่สุด เพื่อให้พืชมีความแข็งแรงมากที่สุด

^{๕๙} สัมภาษณ์, นางสาวอน พุทธิชาติ, เกษตรกรหมู่บ้านหนองหิน ตำบลถาวร อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๖๐} สัมภาษณ์, นายสมโชค ไชรัมย์, เกษตรกรหมู่บ้านหนองหิน ตำบลถาวร อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๖๑} สัมภาษณ์, นางสาวสำเริง ขำเอนก, เกษตรกรหมู่บ้านปารัง ตำบลเจริญสุข อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

๓. มีความร่วมมือกันต่อการควบคุมโรคและแมลงศัตรูพืช หากมีการแพร่ระบาดของโรคและแมลงจากเพื่อนบ้านข้างเคียง เนื่องจากโรคพืชบางชนิดแพร่ระบาดได้อย่างรวดเร็ว เช่น อาศัยแมลงพาหะในการถ่ายทอดโรค บ้างปลิวไปได้ในอากาศ ไปตามน้ำ และเมล็ดพันธุ์^{๖๒}

๔. การใช้สารเคมี ขอให้ใช้อย่างถูกต้องกับชนิดของสาเหตุโรคและแมลงศัตรูพืช และใช้ในช่วงเวลาที่เหมาะสมตลอดจนปฏิบัติตามคำแนะนำที่ติดมากับสลากอย่างเคร่งครัด^{๖๓} นอกจากนี้แล้ว การควบคุมศัตรูพืชให้ประสบความสำเร็จ ควรคำนึงถึงการลงทุนในการควบคุมต่อการผลิต และการเสี่ยงจากปัจจัยอื่นๆ อีกด้วย เพื่อให้คุ้มค่าในแง่เศรษฐกิจ

๒.๗ สรุป

ประชาชนในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบอาชีพการเกษตร มีอาชีพการทำนาเป็นหลัก ซึ่งก็มักจะมีปัญหาเกี่ยวกับการทำการเกษตร เช่นปัญหาด้านภัยธรรมชาติ ปัญหาด้านการขาดแคลนปัจจัยการผลิต ปัญหาด้านผู้นำชุมชน ปัญหาด้านคุณภาพชีวิต และปัญหาด้านหนี้สิน จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรมีผลกระทบต่อการดำรงชีพอยู่ในสังคม ดังนั้น อยากจะเห็นให้หน่วยงานรัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรโดยใช้หลักพุทธธรรมมาเป็นเครื่องช่วยเตือนสติเตือนใจ ความต้องการของมนุษย์นั้นไม่มีขีดจำกัดอุปมาเหมือนสายน้ำที่ไหลลงสู่มหาสมุทรย่อมไม่มีวันเต็ม ความต้องการของมนุษย์ก็ไม่มีที่สิ้นสุดเช่นกัน นตฺถิ ตณฺหาสมํหา นที่การุญํชีวิตของตนเองให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมเพื่อการทำงานทุกอย่างจะต้องพบกับปัญหาและอุปสรรคด้วยกันทุกอย่าง คือ

^{๖๒} สัมภาษณ์, นายไพฑูรย์ วิชาปรียาเถาว์, เกษตรกรหมู่บ้านหนองม่วง ตำบลยายแถมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๖๓} สัมภาษณ์, นายสมโชค ไชรัมย์, เกษตรกรหมู่บ้านหนองหิน ตำบลถาวร อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

มนุษย์มีความต้องการอยู่ไม่จำกัดแต่ปัจจัยที่จะนำมาผลิตเพื่อสนองความต้องการและการให้บริการต่อความต้องการนั้นมีอยู่ค่อนข้างจำกัดจึงเกิดปัญหาขึ้น